

HANYALI NÛRÎ OSMAN'IN SÂKÎ-NÂMESİ The Sâkî-nâme of Hanyalı Nûrî Osman

Abdullah AYDIN*

ÖZET

Divan şiiri, konusunu genellikle “rezm ile bezme” yani savaş meydanları ile eğlence meclislerine ait unsurlardan almaktadır. Bezmin konu olarak seçildiği durumlarda sâkî, kadeh, meykede, pîr-i mugan başta olmak üzere sembolleşmiş kelimeler çokça kullanılır. Zamanla -gerek dünyevi gerekse tasavvufî içerikli olsun- eğlence meclislerinin vazgeçilmez ögesi olan sâkîyi merkeze alan sâkî-nâme denilen şiirler kaleme alınmıştır. Bu türdeki önemli eserlerden biri Hanyalı Nûrî Osman’a aittir.

Girit’teki şairlerden ve yaşam tarzından bizi haberdar eden Hanyalı Nûrî Osman’ın divanı üzerine yaptığımız incelemede şiir çeşitliliği dikkatimizi çekmişti. Bu şiirlerden biri de sâkî-nâmedir. Bu çalışmada kurgusuyla türündeki diğer eserlerden farklılık gösteren bu şiir; şekil ve muhteva bakımından incelenmiş, alıntı yapılan şairler hakkında özet bilgiler verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Girit, Hanya, Nûrî, Divan, Sâkî-nâme.

ABSTRACT

The theme of Divan poem is usually between “rezm and bezm” that is between war places and entertainment counsils. When bezm is preferred as a theme the symbolized words primarily such as sâkî, wine glass, meykede, pîr-i mugan are used predominantly. In the course of time the poems (Whether in world content or the hereafter) called sâkî-nâme have been written that focus on sâkî, who is the indispensable element of entertainment counsils. One of the considerable works such kind belongs to Hanyalı Nûrî Osman.

Poem variation has drawn our attention in our examination on Hanyalı Nûrî Osman’s Divan that informs us about the poets in Girit and their life style. One of these poems in called sâkî-nâme. This poem wich is different from its sorts by its setting is examined in the way of form and content and summarised informations are given about the poets who are quoted.

Key Words: Crete, Hania, Nûrî, Divan, Sâkî-nâme.

Giriş

Sâkî-nâme; su veren, su dağıtan, kadeh ve içki sunan anlamlarına gelen sâkî ile kitap, mecmua, sevgiye ve aşka dair yazılmış mektup

* Bingöl Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi. alacaballi@hotmail.com.

anlamlarındaki name kelimelerinden oluşan birleşik bir isimdir¹. Terim olarak içkiden, içki çeşitlerinden, işret meclislerinden, sevgiden ve sevgiliden bahseden edebî türdür². Bununla birlikte tasavvufî karakter taşıyan sâkî-nâmeler de kaleme alınmıştır³.

Arap ve Fars edebiyatlarında da örnekleri bulunan sâkî-nâmelerin Türk edebiyatındaki durumu üzerine birçok araştırma yapılmış olmakla birlikte metinleri henüz ele geçmeyen sâkî-nâmeler de vardır⁴. Bu yazıda, yapılan çalışmalara katkıda bulunmak amacıyla Hanyalı Nûrî Osman'ın sâkî-nâmesi ele alınacaktır.

A. Hanyalı Nûrî Osman'ın Hayatı

Nûrî Osman, H. 1172/ M. 1758-1759 senesinde Girit adasının Hanya şehrinde doğmuştur⁵. Doğum yerinin Hanya olduğu eserlerinde belirtilmektedir:

Hanyavî olduğuma şâhiddir
Zeylimin târîhidir nazm-ı Girid⁶

Nûrî, elli sekiz yaşında, 18 Safer 1230/ 30 Ocak 1815 Pazartesi günü Hanya'da vefat etmiştir. Vefatına Hanyalı Vehbî aşağıdaki tarihi düşmüştür:

Seb'a-i seyyâreves geldi mücevher târîhi
Lüce-i nûra garîk ola o rûh-ı enveri
Fî 17 Safer Sene 1230⁷

¹ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara 2000, s.804, 915.

² Ahmet Mermer, Neslihan Koç Keskin, *Eski Türk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*, Ankara 2005, s. 89.

³ Mustafa İsen vd., *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara 2005, s. 262.

⁴ Rıdvan Canım, *Türk Edebiyatında Sâkinâmeler ve İşretnâme*, Ankara 1998; Sadık Yazar, "XVII. Asır Şairlerinden Allâme Şeyhî, Divanı ve Bir Kasidesi", *Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları*, Volume 2/3, Summer 2007, s. 586-605; Sait Okumuş, "Benlizâde İzzet Mehmed Bey'in Sâkinâmesi", *Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları*, Volume 4/2, Winter 2009, s. 900-910; Ayşe Büyükyıldırım, "Kâşif ve Sâkî-nâme'si", *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 39, Erzurum 2009, s. 763-776; Erdoğan Uludağ, "Divân Edebiyatı Türlerinden Sâkinâmeler ve Seyhülislâm Bahâî'nin Sâkinâmesi", *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 9, Erzurum 1998, s. 49-64.

⁵ Barbaroszâde Şakir, *Câmi-i Târih-i Girid Sahib-Divân Giridi Hanyavî Nûrî Beg Efendi'nin Terceme-i Hâli*, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, TY. 205, v. 148b.

⁶ Nûrî Osman Hanyavî, *Tezyil-i Lügat-ı Manzûme-i Nûriye*, Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, Yz. A 209/2, v. 34b.

⁷ İsmail Yakıt, *Türk İslâm Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme*, İstanbul 2003, s. 239.

Kaynaklarda Nûrî'nin ailesi hakkında detaylı bir bilgi yoktur. Sadece babasının Kolağası Ahmed Bey olduğu belirtilmiştir⁸. Nûrî'nin vefatlarına tarih düştüğü Emetullah, Hamide ve Ahmed Said Bey olmak üzere üç kardeşi vardır. Dolayısıyla hayatta olan ve Nûrî'den sonra vefat eden kardeşlerinin de olma ihtimali vardır. Yine kaynaklarda Nûrî'nin evlendiği ama hiç çocuğu olmadığı kaydedilmiştir.

Hakkında yazılan iki terceme-i hâl, Nûrî'nin öğrenim durumu hakkında bilgi verirken onun çok iyi yetiştiğine değinmişlerdir⁹.

Nûrî'nin mesleği kaynaklarda yeniçeri kâtipliği olarak geçmektedir¹⁰. Aynı zamanda kendisine zeamet olarak verilen ve Kandiye'nin Moros köyünde bulunan çiftlikle de meşgul olmuştur¹¹.

Nûrî, Celvetiliğe Şeyh Salacızade Mustafa aracılığıyla intisap etmiş ve kendisinden hilafet almıştır¹². Nûrî'nin, içerisinde şairler de bulunan, tarikat silsilesi ise şöyledir: Hz. Pîr Aziz Mahmud Hüdâyî¹³, Şeyh Fenâyî Cennet Mehmed Efendi¹⁴, Şeyh Veliyyüddin Mücâhid, Şeyh Hamîd Moravî, Pîr-i Sâni Şeyh Yusuf Bandırmavî, Şeyh Seyyid Hâşim Mustafa Üsküdârî¹⁵, Şeyh Salacızade Mustafa¹⁶. Nûrî mensup olduğu tarikatı divanında değişik yerlerde belirtmektedir:

Bu sırrı mürşidim pîrim Salâcı-zâde keşf etdi
Ki mutlak kible-i ehl-i fenâdır Hazret-i Hâşim¹⁷

⁸ *İntibah Gazetesi*, Girit, 21 Ramazan 1298/ 5 Ağustos 1881, No: 33; Mehmed Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâilî, Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, (Haz.: Cemâl Kurnaz, Mustafa Tatcı), C. II, Ankara 2001, s. 1110 (Bu kaynaktaki Giritli ve Hanyalı olmak üzere, Nûrî maddesi iki defa işlenmiştir.); Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, (Haz. Cemâl Kurnaz ve Mustafa Tatcı), C. II, Ankara 2000, s. 462; İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, C. III, İstanbul 1988, s. 1244; "Nûrî Osman Bey", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/ İsimler/ Eserler/ Terimler*, C.7, İstanbul 1990, s. 86.

⁹ Orhan Kurtoglu, *Girit Şairleri*, Ankara 2006, s. 98; Kâmi Yahya Efendi, *Terceme-i Hâl-i Sahib-Divan Nûrî*, Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, 19 Hk 2113, v. 237a-237b; Kâmi Yahya Efendi, *Ahvâl-i Nûrî Osman Hanyevî*, Almanya Milli Kütüphanesi. Türkçe Yazmaları, Ms.or.quart.1500, v.106b-111b; Barbaroszâde Şakir, age, v. 148b.

¹⁰ Kurtoglu, age, s. 16; İnal, age, s. 1244; Tuman, age, s. 1110; Filiz Kılıç, "Giritli Divan Şairleri", *Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, S.32/ Kış, Ankara 2004, s. 290.

¹¹ Kâmi Yahya Efendi, age, 19 Hk 2113, v. 238a.

¹² Cemâl Kurnaz vd, *Giritli Salacıoğlu Mustafa ve Mesnevileri*, Ankara 2001, s. 9.

¹³ Hasan Kâmil Yılmaz, *Aziz Mahmud Hüdâyî Hayatı, Eserleri, Tarikatı*, İstanbul 1999.

¹⁴ Abdullah Aydın, *Üsküdarlı Fenâyî Cennet Mehmed Efendi ve Divânı*, İstanbul 2004.

¹⁵ Kurnaz vd, age, 2000, s. 14-15.

¹⁶ Kurnaz vd, age, 2000, s. 53-54.

¹⁷ Nûrî Osman Hanyavî, *Divân*, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, T. 326, v. 28b.

Nûrî, elli sekiz yıllık ömrüne çok sayıda eser sığdırmıştır. Divan¹⁸, Tezkîre-i Şu'arâ-yı Cezîre-i Girid¹⁹, Tuhfe-i Nûriyye²⁰, Tezyîl-i Nûriyye²¹, Tarîkü'l-ihtisâr²², Târih-i Girid²³ adlı üçü manzum üçü de mensur altı eserinin nüshaları tespit edilmiştir.

B. Sâkî-nâme

Hanyalı Nûrî'nin "Sâkî-nâme" başlıklı şiiri, sadece içerisinde en fazla şiir bulunduran İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi T. 326'daki nüshada yer almaktadır²⁴. Bu eserin sâkî-nâme türünde yazılan şiirlerden ayrılan en önemli özelliği diğer şairlerden alıntı yapmasıdır²⁵. Hanyalı Nûrî, terkîb-bent nazım şeklinde kaleme aldığı şiirinin her bendinin vasıta beytini bir şairden almış, bu şairlerin isimlerini de yine her bendin üçüncü beytinin ikinci mısraında vermiştir. Şair alıntı yaptığı beyit ile kendi şiirinin kurgusunu başarılı bir şekilde işleyerek hem anlam hem de şekil bakımından şiirine bütünlük kazandırmıştır.

¹⁸ Abdullah Aydın, *Hanyalı Nûrî Osman ve Divânı*, GÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara 2009; Nûrî Osman Hanyavî, *Divân*, Bodleian Library University of Oxford, MS Turk. E. 24; Nûrî Osman Hanyavî, *Divân*, Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, 19 Hk 2113; Nûrî Osman Hanyavî, *Divân*, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, T. 356; Nûrî Osman Hanyavî, age, T. 326.

¹⁹ Kurtoğlu, age, 2006; Nûrî Osman Hanyavî, *Tezkîre-i Şu'arâ-yı Cezîre-i Girid*, Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, 19 Hk 2113/2; Nûrî Osman Hanyavî, *Düstür*, Almanya Millî Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, Ms.or.quart.1500, s. 80b-106a; Marinos Sariyannis, "A Source of Cultural Life of Eighteenth-Century Ottoman Crete", *Ariadni*, (Girit Üniversitesi Felsefe Fakültesi Dergisi), S. 13, Girit, 2007, s. 79-99 (Makale Yunanca'dır.); Marinos Sariyannis, "The Düstür of Hanyavî Nûrî 'Osman As A Source for The Cultural Life of Eighteenth-Century Ottoman Crete'", (Aslı İngilizce olan bu makale henüz yayınlanmamıştır. *Etudes Balcaniques, Cahiers Pierre Belon* adlı bir dergide yayımlanacağı yazarı tarafından belirtilmiştir.).

²⁰ Nûrî Osman Hanyavî, *Lugat-ı Manzûme-i Nûriye Berây-ı Lisân-ı Rûmiye*, Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, Yz. A 209/1; Nûrî Osman Hanyavî, *Lugat-ı Manzûme-i Nûriye Berây-ı Lisân-ı Rûmiye*, Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, Yz. A 193; Nûrî Osman Hanyavî, *Lugat-ı Nûriye*, Mısır Millî Kütüphanesi, Lugatı Türkî Talat 39.

²¹ Nûrî Osman Hanyavî, *Tezyil*, Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, Yz. A 193/2; Nûrî Osman Hanyavî, age, 209/2; Nûrî Osman Hanyavî, *Tuhfetü'n-Nûriyye*, Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, 19 Hk 1876/2.

²² Nûrî Osman Hanyavî, *Tarîkü'l-ihtisâr*, Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, Yz. A 209/3, v. 36a-36b.

²³ Nûrî Osman Hanyavî, *Târih-i Girid*, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, TY. 205.

²⁴ Nûrî Osman Hanyavî, age, T. 326, v. 54b-56a; Aydın, age, 2009, s. 480-485.

²⁵ Canım, age, s. 49.

Hanyalı Nûrî, divanında yetmiş sekizi Osmanlı, on üçü Fars ve üçü de Arap olmak üzere toplam doksan dört şaire yer vermiştir. Çok sayıda şairden istifade etmiş olması itibariyle Nûrî'nin şair ve şiirle ilgili edebî değerlendirmeleri önemli ve isabetlidir. Bu yönüyle Hanyalı Nûrî, sâkî-nâmede yer verdiği şairlerde seçici davranmıştır. Bu şairler; Âgâh, Arpaemîni-zâde Mustafa Sâmî, Belîğ, Fehîm-i Kadîm, Hâtem, Kânî, Nâbî, Nahîfî, Nedîm, Nef'î, Sâbit, Sâlik, Servet, Şeyh Gâlib ve Yûsûf'dir. Bunlardan Belîğ, Fehîm-i Kadîm, Nef'î ve Şeyh Gâlib divanlarında da sâkî-nâme türünde şiirler bulunmaktadır. Fakat Hanyalı Nûrî iktibas ettiği beyitleri bu şairlerin sâkî-nâmelerinden değil de diğer şiirlerinden almıştır.

1. Sâkî-nâme'nin Şekil Özellikleri

Hanyalı Nûrî eserini terkîb-bent nazım şeklinde kaleme almıştır. Bu şeklin temel özelliği kafiye düzeni gazel biçiminde olan şiir parçalarının vasita adı verilen ve sürekli değişen bir beyit ile birbirine bağlanmasıdır. Her şiir öbeğine hane veya terkib-hane adı verilir. Bir hanedeki beyit sayısı ise değişiklik gösterebilir²⁶.

Sâkî-nâme, her birinde dört beyit olan on beş bentten oluşmaktadır. Şiirde toplam altmış beyit vardır. On beş beyti yani her bendin diğer şairlerden alıntı yapılan vasita beyitleri çıkarıldığında Hanyalı Nûrî'nin kırk beş beyit yazdığı görülmektedir. Bentlerdeki kafiye düzeni ise şöyledir:

1. bent: a – a, a – a, a – a, b – b

2. bent: c – c, c – c, c – c, d – d

...

Sâkî-nâme'nin sekiz bendinde redif kullanılmıştır. Bunların üçü “et-, olma-, eyle-” fiillerinden, biri “-ınım senin” şeklinde ek ve kelime birleşiminden, diğerleri ise eklerden meydana gelmiştir. Hanyalı Nûrî, genellikle iki ses benzerliğine dayanan tam kafiyeyi tercih etmiştir. Kafiye ve redif uyumlarında başarılı olan şiirin dördüncü bendinde “hasteyim - hasteyim, besteyim - resteyim, besteyim - teşneyim” kelimeleri kullanılmıştır. Görüldüğü üzere son kelimedeki kafiye sesi önceliklere uymamaktadır.

Sâkî-nâme, aruz vezninin “Mef'ÿlü fÀ'ilÀtü mefÀ'ilü fÀ'ilün” kalıbıyla yazılmıştır. Muzârî bahrinin bu kalıbı, içerisinde

²⁶ Halil Erdoğan Cengiz, “Divan Şiirinde Musammatlar”, *Türk Dili Dergisi Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*, Sayı. 415-416-417/ Temmuz-Ağustos-Eylül 1986, s. 395; İbrahim Yavuz, *Türk Edebiyatında Terkib-i Bend ve Tercî-i Bendler (XVII-XIX.yy.)*, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Muğla 2006, s. 11.

1152 şiir bulunan Hanyalı Nûrî Divanı'nda 177 şiirde kullanılmıştır. En fazla yer verilen bu kalıbın tüm şiirler içerisindeki oranı ise % 15,36'dır²⁷.

Türkçeyi vezne uydurmada çok başarılı olan Hanyalı Nûrî bu şiirinde sadece "bî-rengî (VII/3)" ve "âhû (IX/2)" kelimelerinde zihaf yapmıştır.

2. Sâkî-nâme'nin Muhteva Özellikleri

Sâkî-nâme türü genellikle şarabın övüldüğü şiirlerdir. Hanyalı Nûrî ise şiirine saki övgüsüyle başlamıştır. Sâkî hakkında söz söylemiş şairleri kurmaca bir meclis etrafında toplayarak her birine sâkînin bir özelliğini söyletmektedir. Bilindiği gibi meclislerde genellikle irfan sahipleri bulunur. Konu sâkî ve onun özellikleri olunca Hanyalı Nûrî, meclisine bu konunun uzmanlarını yani şairleri dâhil etmiştir.

Hanyalı Nûrî, sâkîye hitap ederek kaleme aldığı şiirinde sâkî-nâmelerde bulunan unsurları tasavvufî olarak işlemiştir²⁸. Bu unsurlar aşağıda Hanyalı Nûrî'nin yüklediği anlam ifadeleriyle ayrı ayrı değerlendirilecektir. Diğer taraftan şair "zühd, kalender, kevser, ashâb-ı hayret, uzlet-nişîn, vahdet-güzîn, Kâf-ı kanaat vd." tasavvufî ifadelerle de sıkça yer vermiştir. Özellikle ikinci ve on ikinci bentlerde mutasavvıfların hâlleri, altıncı bentte dünyanın vefasızlığı, geçici olduğu ele alınmıştır.

a. Şahıslar

1. Sâkî

Su veren, sulayan, içki sunan anlamlarına gelen sâkî, tasavvufî olarak bütün feyz ve sevginin kaynağı olan Allah'ı bazen de o feyzi müride ulaştıran mürşid-i kâmilî karşılamaktadır. Hanyalı Nûrî'nin sâkî-nâmesinde işlediği sâkî; mürşid-i kâmil, bazı bentlerde de şeyhin yanında hizmet eden müritlerden biridir. Zira şair, sâkîye öğüt verir. Meclistikelerin mürşide öğüt vermesi gelenekle uyuşmamaktadır.

Hanyalı Nûrî, şiirinin tüm bentlerine "sâkî" kelimesiyle başlamaktadır. Tüm bentlerde sâkîye seslenmekte, ondan istekte bulunmaktadır. "İnayet et, münevver et, söndür, yetiş, tegafül eyleme, getir şarabı, sabuhu sun, gözet, etme yeter nihan, yeter" kelimeleriyle sâkîden genellikle yardım isteyen şair bazen de "dünyanın vefası yok" diyerek sâkîye öğüt vermektedir.

Sâkî olmazsa âlem âşığa dar gelir. (XIII. Bent) Genç olduğu için tecrübesizdir. Dünya, felek ise vefasız ve aldatıcıdır. Bu sebeple şair, feleğin özelliklerini anlatarak sâkîye dikkatli olmasını söyler. (VI. Bent)

²⁷ Aydın, age, 2009, s. 68-69.

²⁸ Canım, age, s. 12.

a. Vücut özellikleri

Güzelliğiyle dillere destandır. Şairler arasında onun güzelliğini anlatan gazelhanlar vardır. (X. Bent)

Başkalarını sarhoş eden sâkinin kendisi de mestanedir. (II. Bent)

Yüzü temizdir, güneş gibi parlaktır. Nuruyla meclisi aydınlatır. (XIII. Bent) Yanağı lal-gûn yani kırmızı renklidir. (I. Bent)

Dudağı mezedir. Aynı zamanda şeker gibi tatlıdır ve buradan şerbet verir. (V., XV. ve III. Bentler) Burada dudağın şekli güzelliğinden çok oradan çıkan sözlerin tatlılığından ve kıymetinden söz edilmektedir.

Acı sözler söylediği için ağzı tuzluğa benzemektedir. (X. Bent)

Bakışları sarhoş gibidir, mahmurdur. Bir bakışıyla hayret sahiplerini mest eder. (III. Bent)

Gamzesi fitneci ve kan dökücüdür. (X. Bent)

Siyah zülüflerinin sevdası, siyahlığı âşığın gönlüne sıkıntı ve ıstırap verir. (V. Bent)

Aslında sâkinin her uzvu çok değerlidir. Onun incik kemiği bile gümüş kadar güzel ve kıymetlidir. (III. Bent)

b. Görevleri

Sâki; piyaleleri doldurur. Meclistekilere mey verir. O istemezse ondan ayak almak pehlivanlık ister, zordur. (I. ve V. Bentler)

Sunduğu şarapla meclistekilerin aklını fikrini alır, onları sarhoş eder. (VII. Bent)

Asıl görevi mey sunarak sarhoş etmek olan sâki bazen de sarhoşluktan ayakta duramayan ve hasta olanlara yardım eder. (IV. Bent)

Mecliste ney çalar. (VII. Bent)

Bir şeyler anlatarak meclistekileri meşgul eder. Mecliste aşka, badeye dair şiirler okur bazen de Kevser sâkîsinin hâlini nakleder. (II. ve III. Bentler) Buradaki “Kevser sâkîsi” ile hikmet, ilim, Kur'an, tevhit, ilm-i ledün, marifetullah anlamlarına gelen “Kevser”i sunan Hz. Muhammet veya mürşid-i kâmil kastedilmektedir.

Sâki, meclise layık olmayanları içeri almaz. Münkirlerin, dış görünüşe ve şekle önem veren zahitlerin meclis içinde yaşananlardan, âşıkların hâllerinden haberdar olmasını engeller. (XII. Bent)

Bir görevi de âşığı vuslata erdirmemek, mutsuz ederek kederler içerisinde bırakmaktır. (V. Bent)

2. Sevgili

Şiirde sâki aynı zamanda sevgilidir. Yukarıda sâkiye ait olarak zikredilen vasıflar ve görevler sevgili için de geçerlidir. Hanyalı Nûri, IX. ve XI. bentlerde sevgili ile sâkiyi birbirinden ayırmıştır. Sâkiye hitap ederek ondan sevgilinin ne olduğunu sormaktadır. Sevgiliyle ilgili olarak burada verilen bilgiler şunlardır:

Sevgili, sâkî ile âşığın kurduğu tuzığa düşmesi beklenen, korkmuş, ürkmüş, çekingen bir ahudur. (IX. Bent)

Sevgilinin dudağı gonca, yanağı güldür. (XI. Bent)

Âşıkların gönülleri sevgilinin yanağının zikriyle coşar. Âşıkların bu tespihinden melekler sessiz kalır. Burada âşıkların hem sayıca çokluğu hem de yaptıkları zikrin çokluğu anlaşılmaktadır. (XI. Bent)

3. Âşık

Klasik edebiyatımızda çoğulu olan uşşak veya âşıkîn kelimeleriyle de yer alan âşık, aynı zamanda şairin kendisidir. Tasavvufî olarak Allah'ı çok seven, onu hakıyla tanımaya çalışan müridi, saliki karşılamaktadır.

Âşık aşuftedir, aşkından çıldırmıştır. (I. Bent)

Âşıkların gönlü, devamlı cevreden sevgilinin cefasından, gamzesinden, bakışından yaralıdır. Bu sebeple âşıklar için ecel merhametli, şefkatli, sevimli ve güler yüzlüdür. (X. Bent)

Sâkî olmayınca âşığa âlem dar gelir. Âşık, sâkîsiz işret edemez, safa süremez. (XIII. Bent)

Devamlı ağladığı için artık âşıkta gözyaşı kalmamıştır. Gözlerinden sadece kan gelir. (XIII. Bent)

Ehil olmayanların, münkirlerin bezme girmesi âşıklar için afettir, beladır. (XII. Bent)

4. Zahit

Zahit, dünyaya rağbet etmeyen, kendini tamamen ahirete adayan, mala mülke önem vermeyen anlamlarındadır. Fakat bilindiği gibi divan şiirimizde bu anlamlarının dışında kullanılmaktadır. Divan şiirinde zahit ham sofı, dinin özünden habersiz, şekilci ve zahire bakan kişidir. Âşık veya arif olmadığı için hakiki aşkı bilmemektedir.

Zahitler, işret meclisinde bulunanlara karşı kin beslerler. (II. Bent)

Münkir ve soğuk tabiatlı oldukları için onların varlığı bezme ağırlık, kasvet verir. (XII. Bent)

5. Muğbeçe

Muğbeçe, Mecusi çocuğu demektir. Fakat divan edebiyatında mürit, işret meclisinde sâkîlik yapan güzel anlamlarında kullanılmaktadır.

Hanyalı Nûrî, sâkîye seslenerek bir muğbeçe ile ülfet eylediğini söylemektedir. (XIV. Bent)

c. Bezm İle İlgili Unsurlar

1. Bezm

Bezm âşıkların işret ettiği, sevindiği, mutlu olduğu yerdir. (IV. Bent) Bazen züht ehlinin gelişiyile bezmin havası ağırlaşır, âşıklara sıkıntılı gelir. (XII. Bent)

İşret meclisi şarabın ışığı ile aydınlanır. (II. Bent)
Bezme meyhaneci ve sâkîye hürmet edilir. (XIV. Bent)

2. İçki

Sâkî-nâmede geçen başlıca içecekler; mey, bade, arak ve punçtur.

Edebiyatımızda şarabın rengi sevgilinin yanağıyla benzerlik kurulabilmesi için genellikle kırmızıdır. Hanyalı Nûrî, meyın kırmızılığını yakut-fâm ve lal-gûn diyerek belirtmektedir. (I. Bent)

Şarabın ışığı, nuru âşıklar meclisini aydınlatır. (II. Bent)

Mecliste âşıklar kadehi elden bırakmaz, devamlı bir şeyler içilir. (IX. Bent)

Geceyi içerek geçiren âşıklar, sabah ayılmak için yine şaraba müracaat ederler. (VIII. Bent)

Şarap anlamına gelen bade, ilahî aşkı karşılamaktadır. (IX. Bent)

Kevser, cennetteki ırmağın adıdır. Sâkî-nâme'de şarap âşiğa can verici, ayrılık ateşiyle yanan gönlü teskin edici yönüyle Kevser'e benzetilmiştir. (X. Bent)

Hanyalı Nûrî'nin ismini zikrettiği diğer bir içecek ise araktır. Aynı zamanda ter anlamındaki arak tevriyeli olarak kullanılmaktadır. Sevgilinin yanağındaki terler elmas gibi değerlidir. (I. Bent)

Bir bentte de keyif verici özelliği olan punç adlı bir çeşit şerbet geçmektedir. Punç aynı zamanda harareti giderici özelliğe sahiptir. (III. Bent)

3. Kadeh

İçkinin sunulmasında kullanılan bardaktır. Câm, piyale, ayak, sagar gibi değişik adlarla anılır.

Kadeh, sâkî tarafından sunulurken tamamen doldurulmalıdır. (I. Bent)

Ayak da denilen kadeh, sâkînin elinde olunca mübarektir. O mübarek ayağı almak ise pehlivanlık ister, zordur. (XV. ve V. Bentler.)

Kadeh, yapılış maddesi cam olduğu için cihanı gösteren bir aynaya teşbih edilmiştir. (VIII. Bent)

Dünyanın geçici lale bahçeleri ancak içilmiş bir kadeh kadar değerlidir. Şair burada kadeh ile lale arasında şekil bakımından bir benzerlik kurmuştur. (VI. Bent)

Şarap şişesi demek olan mina ise içi yakut gibi değerli kırmızı şarapla doludur. (II. Bent)

d. Diğer Unsurlar

1. Dünya

Sâkî-nâmenin VI. bendinin tamamında dünya ele alınmıştır. Bu bende göre; felek yayından âşiğa cefa okları atan dünya vefasızdır, bir

kararda durmaz, bazen sıcak bazen soğuk olur. Aslında kendi de konuk olan dünya kalıcı değildir, geçicidir.

Bir diğer bentte ise; sâkînin güneş gibi parlak olan yüzünün dünyayı aydınlattığı belirtilmiştir. (XIII. Bent)

2. Yiyecek

Sâkî-nâme'de mey meclisinde tüketilen yiyeceklere değinilmemiştir. Üç bentte yiyecek adı vardır. Bunlar da teşbih unsuru olarak yer almıştır:

Âşıkların gönülleri kebab gibidir, aşk ateşiyle kızarmıştır. (IV. Bent)

Kebabın bir çeşidi olan büryan da susuzluktan yanan âşğın benzetilenidir. Şair bu hararetin giderilmesi için sâkîden Kevser şarabı istemektedir. (X. Bent)

Âşıklar için, mecliste, meze olarak sâkînin dudakları yeterlidir. (V. Bent)

3. Müzik Aletleri

Sâkî-nâme'de müzik aleti olarak def ve rübab geçmektedir. Bu aletler, meclistekilere Şeyh Galip'in beytini söylemektedir. (V. Bent)

e. Kurmaca Mecliste Bulunan Şairler

1. Âgâh (Ö. H. 1141/ M. 1728)

Semerkantlı Hafız Hacı Mehmed Bulak'tır. "Mürettep Türkî divanı ve Farişî eş'ârı vardır." Diyarbakır'da metfundur²⁹.

Hanyalı Nûrî, Âgâh'ın beş beyitlik bir gazelinin matla beytini iktibas etmiştir:

Ol denli bezm-i yârda germ-ülfet olmuşuz
Gûyâ ki tab'-ı bâdede keyfiyyet olmuşuz³⁰

2. Arpaemîni-zâde Mustafa Sâmi (Ö. H. 1146/ M. 1733)

Edebiyatımızda Sebki Hindî akımının temsilcileri arasındadır³¹. Sâkî-nâme'ye aşağıdaki beyti alınmıştır:

²⁹ Cemal Kurnaz, *Türkiye-Orta Asya Edebi İlişkileri*, Ankara 1999, s. 166; Ali Emiri Efendi, *Esâmî-i Şu'arâ-yı Âmid*, (Haz: Galip Güner, Nurhan Güner), Ankara 2003, s. 10; Şerife Akpınar, "Hacı Hâfız Mehmed Bulak Âgâh ve Dîvânı" *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 15, S. 2, Adana 2006, s.429.

³⁰ Şerife Akpınar, *Âgâh Divânı ve İncelenmesi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Konya 2006, s. 343.

³¹ Fatma Sabiha Kutlar, "XVIII. Yüzyıl Divan Şiirinde Bir Sebki Hindî Şairi: Arpaemini-zade Samî", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C. 13, S. 1-2, Aralık 1996, s. 125-140.

Vahdet-güzîn-i gûşe-i Kâf-ı kanâ‘at ol
‘Ankâ gibi güşâde-per-i evc-i şöhret ol³²

3. Belîğ (Ö. H. 1174/ M. 1760)

Mora Yenişehirli Mehmed Emin Efendi’dir³³. Belîğ Divanı’nda her biri beş bentten müteşekkil on üç bentlik bir sâkî-nâme bulunmaktadır³⁴. Belîğ Divanı’nı istinsah ettiğini belirten Hanyalı Nûrî, iktibas ettiği beyti sâkî-nâmeden değil de yedi beyitlik bir gazelden almıştır.

Ey Mesîhâ-dem eyâ âsaf-ı Mûsâ-haslet
Etdirip bendene dîvân-ı Belîği terkîm³⁵

Cevlâna başlayıp yine sâkî-i sîm-sâk
Pür-neş‘e etdi meclise geldi ayak ayak³⁶

4. Fehîm (Ö. H. 1057/ M. 1647)

Asıl ismi Mustafa’dır. Çok genç yaşta ölmesine rağmen XVII. yüzyılın önemli şairleri arasına girmiştir. Divanı yayımlanmıştır³⁷.

Hanyalı Nûrî padişahlarla dönemlerinde yetişen şairleri eşleştirdiği bir şiirinde IV. Murat döneminde yaşayan şairler arasında Fehîm’i Nefî ile beraber üstat olarak nitelemiştir:

Nefî ammâ vü Fehîm-i nâ-şâd
Hak budur fenn-i şi‘irde üstâd³⁸

Hanyalı Nûrî, sâkî-nâmesine Fehîm’in aşağıdaki beytini almıştır:

Diller ki zikr-i la‘li ile pür-hurûş olur
Teskîlden gürûh-ı melâ’ik hamûş olur³⁹

³² Kemal Kahramanoğlu, *Sâmî Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Divanı’nın Tenkitli Metni*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Konya, 1995, s. 392.

³³ İskender Pala, “Belîğ, Mehmed Emin”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 5, İstanbul 1992, s. 417.

³⁴ H. Gamze Demirel, *18. Yüzyıl Şairlerinden Belîğ Mehmed Emin Divanı (İnceleme, Tenkitli Metin, Tahlil)*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Elazığ, 2005, s. 390-398.

³⁵ Nûrî Osman Hanyavî, age, T. 326, v 179a; Aydın, age, 2009, s. 931.

³⁶ Demirel, age, s. 241.

³⁷ Tahir Üzgör, *Fehîm-i Kadîm Hayatı, Sanatı, Divanı ve Metnin Bugünkü Türkçesi*, Ankara 1991; Özgen Felek, *Fehîm-i Kadîm Dîvânı’nın Tahlili*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Elazığ, 2007.

³⁸ Nûrî Osman Hanyavî, age, T. 326, v 52b; Abdullah Aydın, age, 2009, s. 509.

³⁹ Üzgör, age, s. 422.

5. Hâtem (Ö. H. 1168/ M. 1754)

Mora yakınlarındaki Akova'da doğduğu için Akovalızade denmekle meşhurdur. Tahsilini İstanbul'da tamamlamıştır. Çeşitli sebeplerle Mısır, Mekke, Keşan, Turhal ve Yenişehir'de bulunmuştur.

Hanyalı Nûrî, divanında Hâtem'i Sultan I. Mahmut zamanının en büyük şairi olarak göstermektedir:

Hazret-i Hâtem hatmü'ş-şu'ârâ
Tâc-ı pîrâ-yı gürûh-ı 'urefâ⁴⁰

Sâkî-nâmede iktibas edilen beyit aşağıdadır:

Leb-beste-i şeker midir âyâ zebânımız
Memhûrdur 'akîde-i misâl dehânımız⁴¹

6. Kânî (Ö. H. 1206/ M. 1792)

XVIII. yüzyıl şair ve nasirlerinden Tokatlı Ebubekir Kânî Efendi'dir. Zarif ve nükteli söyleyişi dolayısıyla devrinde mizah ustası olarak ün kazanmıştır⁴². Divanı ve mektuplarını topladığı münşeâtı vardır⁴³. Sürgün edildiği Limni'de mahrumiyet içinde yaşamış, ömrünün sonlarına doğru affedilerek İstanbul'a gelmiştir. Hanyalı Nûrî, tezkiresinde Lebîb Efendi biyografisini verirken, Kânî'nin H. 1170/ M. 1756-1757 tarihinde Girit'e de sürgün edildiğini kaydetmiştir. Yine burada Kânî "Melikü'ş-Şuarâ" olarak nitelenmiştir⁴⁴.

Hanyalı Nûrî Divanı'nda pek çok yerde ismi geçen Kânî, büyük divan şairleriyle bir tutulmuştur.

Çâr imâmân-ı ma'ârif k'anda medfûn oldular
Ya'nî Nef'î Bâkî vü Nâbî vü Kânî rûhları⁴⁵

Hanyalı Nûrî, kendi ile Kânî arasında benzerlik kurmaktadır. Tokat'ın Kânî'yle Hanya'nın da kendisiyle övünmesi gerektiğini belirtmektedir:

⁴⁰ Nûrî Osman Hanyavî, age, T. 326, v 52b-53a; Abdullah Aydın, age, 2009, s. 510.

⁴¹ Mehmet Celal Varışoğlu, *Hâtem Hayatı, Edebi Şahsiyeti, Divanı'nın Tenkitli Metni ve İncelemesi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 1997.

⁴² İsa Kayaalp, "Kânî", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 24, İstanbul 2001, s. 306-307.

⁴³ H. Dilek Batıslam, *Kânî'nin Mensur Letaihfamesi ve Hezliyatı*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Adana, 1997; İlyas Yazar, *Kânî Divanı (İnceleme- Metin)*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İzmir 2006; Muhittin Eliaçık, *Tokatlı Kânî Divanı'nın Tenkitli Metni*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1992.

⁴⁴ Kurtoğlu, age, s. 81; Kâmi Yahya Efendi, age, v. 227b.

⁴⁵ Nûrî Osman Hanyavî, age, T. 326, v 54a; Aydın, age, 2009, s. 347.

Tokad ederse eger Kânî ile fahr etsin
Seninle ede Giridin de Nûrî Hanyası⁴⁶

Hanyalı Nûrî, sâkî-nâmesine Kânî'nin aşağıdaki beytini iktibas etmiştir:

Bir derde düş ki hâcib ü der-bânı olmaya
Bir derde düş ki hâcet [ü] dermânı olmaya⁴⁷

7. Nâbî (Ö. H1124/ M. 1712)

Urfalı olan şairin ismi Yusuf'tur. Divan edebiyatının büyük şairleri arasında yer alan Nâbî, IV. Mehmet zamanında İstanbul'a gelmiştir. Divanıyla birlikte dokuz eseri vardır.

Nâbî, Hanyalı Nûrî'nin kendisinden etkilendiği ve divanında çok söz ettiği şairlerden biridir. Hanyalı Nûrî onu "Melikü'n-Nazm" olarak nitelirmektedir. Gazeller içerisinde bulunan methiyede de Nâbî'ye şairliğinden dolayı bir kutsiyet atfetmektedir:

Felek-i ma'rifetin meh-tâbı
Melikü'n-nazm cenâb-ı Nâbî⁴⁸

Olmasa hatm-i rüsül derdim ben
Şi'rine Rumda bir şer'-i kadîm

Olmadın ise nebî Nâbîsin sen
Eser-i tuhfê sana nazm-ı kerîm⁴⁹

Hanyalı Nûrî sâkî-nâmede bir beytine yer verdiği Nâbî'nin beş gazelini tahmis etmiş, bir gazeline de nazire yazmıştır. Yine divanında bulunan tek tesbi örneğinin zemin beyti de Nâbî'nindir. Sâkî-nâmeye, Nâbî Divanı'nda yer alan beş beyitlik bir gazelin matla beyti alınmıştır:

Mevc-i murâd bâde-i cân-perverimdedir
Harf-i neşât-ı zîr-i sâgarımdadır⁵⁰

8. Nahîfî (Ö. H. 1151/ M. 1738)

İstanbullu Süleyman Nahîfî Efendi'dir. Divan sahibi olan şair asıl ününü Mevlânâ'nın Mesnevisi'ni tercüme ederek kazanmıştır⁵¹.

Hanyalı Nûrî Divanı'nda ismi sadece Sâkî-nâmede geçmektedir. Hanyalı Nûrî burada şairin bir beytini iktibas etmiştir:

⁴⁶ Nûrî Osman Hanyavî, age, T. 326, v 204b; Aydın, age, 2009, s. 910.

⁴⁷ Yazar, age, s. 522.

⁴⁸ Nûrî Osman Hanyavî, age, T. 326, v 52b; Abdullah Aydın, age, 2009, s. 510.

⁴⁹ Nûrî Osman Hanyavî, age, T. 326, v 170a; Abdullah Aydın, age, 2009, s. 786.

⁵⁰ Ali Fuat Bilkan, *Nâbî Divânı*, İstanbul 1997, C.1, s. 501.

⁵¹ Tuman, age, s. 1040-1041.

Sensiz cihânda ‘âşîka ‘işret revâ mıdır
Sensiz safâ-yı ehl-i mahabbet revâ mıdır⁵²

9. Nedîm (Ö. H. 1143/ M. 1730)

İstanbul şairin asıl adı Ahmet'tir. 1730'da Sekban Ali Paşa Medresesi müderrisi iken Patrona Halil isyanı patlak verir. İsyandan sonra Nedîm'in akıbeti hakkında ise değişik bilgiler vardır.

Divanında Nedim'e çok yer veren ve onun bir gazelini tahmis eden Hanyalı Nûrî “Gazel-i Nedimâne” başlıklı şiirine ondan bir mısra almıştır:

Bir nîm neşve say bu cihânın bahârını
Bir sâgar-ı keşîdeye tut lâle-zârını⁵³

Sâkî-nâmede Nedim'in aşağıdaki beyti iktibas edilmiştir:
Görmedi Nûrî o kâfir gibi bir dil-ber gözüm
Kâtil-i ‘uşşâk u ‘akl alıcı îmân hırsızı⁵⁴

10. Nefî (Ö. H. 1044/ M. 1635)

Divan edebiyatında kaside ve hiciv şairi olarak tanınan Nefî de sâkî-nâme yazan şairler arasındadır. Divanında her biri sekiz beyitten müteşekkil beş bentlik bir sâkî-nâme vardır⁵⁵.

Hanyalı Nûrî, kasideleriyle meşhur olan Nefî'yi sâkî-nâmede gazelhan olarak nitelemiştir. İktibas ettiği beyti Nefî'nin sâkî-nâmesinden değil de Vezir-i Azam Murat Paşa hakkındaki methiyesinden almıştır:

Gamzen ne dem ki tîg çekip hûn-feşân olur
‘Uşşâk-ı dil-figâra ecel mihr-bân olur⁵⁶

11. Sâbit (Ö. H. 1124/ M. 1712)

Asıl adı Alâeddin'dir. Bosna'nın Uziçe kasabasında doğmuştur. Öğrenimini ilerletmek için İstanbul'a gitmiştir. Çorlu, Burgaz gibi küçük kazalarda kadılık yapmıştır.

Hanyalı Nûrî Divanı'nda ismi çok geçen şairlerden biri de Sâbit'tir. Hanyalı Nûrî, onu şiir mülkünün sultanı olarak görmektedir:

⁵² A. İrfan Aypay, *Nahîfî Süleyman Efendi (Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Divanının Tenkitli Metni)*, (2 cilt), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İzmir 1992.

⁵³ Muhsin Macit, *Nedîm Divânı*, Ankara 1997, s. 360.

⁵⁴ Nûrî Osman Hanyavî, age, T. 326, v 202b; Aydın, age, 2009, s. 904.

⁵⁵ Metin Akkuş, *Nefî Divanı*, Ankara 1993, s. 261-264.

⁵⁶ Akkuş, age, s. 137.

Sâbitin dahı olunmaz inkâr
Oldugu husrev-i mülk-i eş'âr⁵⁷

Hanyalı Nûrî, Sâbit'in bir gazelinı tahmıs etmiş, bir gazelinde diğerklerinden farklı olarak makta beytinden sonra Sâbit'in bir matlamı alarak gazel nazım şeklinin bilinen kafiye örgüsünün dışına çıkmıştır.

O semen pîrehene uymuş o fetvâyî kabâ
Şâh-ı hûbân-ı cihândır u 'aleyhi'l-fetvâ⁵⁸

Hanyalı Nûrî, sâkî-nâmesine ise aşağıdaki beyti almıştır:
Yâdımdadır o çeşme-i cânın mesîresi
La'lin çıkardı tâze benefşe hamîresi⁵⁹

12. Sâlik (Ö. ?)

Tuhfe-i Nâilî'de Sâlik mahlaslı sekiz şair bulunmaktadır. Hanyalı Nûrî'nin sâkî-nâmesinde bir beytini iktibas ettiği Sâlik'in hangisi olduğu tespit edilememiştir⁶⁰:

Bu şeb harîm-i yâri makâm etdim ittihâz
Bezm-i safâmı beyt-i harâm etdim ittihâz

13. Servet (Ö. H. 1180/ M. 1766)

Pazarbaşızâde Osman Servet Efendi'dir. İstanbullu olan şair Enderun'da yetişmiştir. Darüssaade yazıcılığı yapmıştır⁶¹.

Servet, Hanyalı Nûrî Divanı'nda özellikle îcazlı söyleyiş özelliğiyle zikredilmektedir. Hanyalı Nûrî, Anadolu'daki şiirin gelişmişliğine delil olarak Servet Divançesi'ni göstermektedir:

⁵⁷ Nûrî Osman Hanyavî, age, T. 326, v 52b; Aydın, age, 2009, s. 510.

⁵⁸ Nûrî Osman Hanyavî, age, T. 326, v 118a; Aydın, age, 2009, s. 592-593.

⁵⁹ Turgut Karacan, *Bosnalı Alaaddin Sabit, Divan*, Sivas, 1991, s. 516.

⁶⁰ Hanyalı Nûrî, Sâlik'in aşağıdaki gazelinı tahmıs etmiştir:

YÂriñ nihÂl-i úaddi ānavber degil midir
Gül den murÂd 'Âr10-ı dil-ber degil midir
DÂM-ı belÂ-yı 'ışúa giriftÂr eden dili
ÔÂl-i siyâh u zülf-i mu'anber degil midir
ÂfÂú-ı óusne rÿy-ı müniri o mehveşiñ
İnââf edince mihr-i munevver degil midir
Pervâne gibi yanmada dil sÿz-ı 'ışú ile
NÂr-ı maóabbet içre semender degil midir
DÂ'im āadÂ-yı SÂlik-i rÂh-ı maóabbete
Óusn ü cemÂl mürşid ü reh-ber degil midir

Nûrî Osman Hanyavî, age, T. 326, v 89a-89b; Aydın, age, 2009, s. 452-453.

⁶¹ Tuman, age, s. 140, 231.

Mu'ciz idigin bilmez idim şi'rini Rumun
Dîvânçe-i Servet elime girmese Nûrî⁶²

Hanyalı Nûrî bir gazelinı tahmıs ettiği Servet'in bir beytini de sâkî-nâmesine almıştır:

Hûn-âbeler şerâb idi diller kebâb idi
Yapılmışım bu mertebe hâlim harâb idi

14. Şeyh Gâlib (Ö. H. 1213/ M. 1799)

Asıl ismi Muhammet Esad'dır. Yenikapı Mevlevîhânesi çevresinde yetişmiştir. Daha sonra Galata Mevlevîhânesi'nde şeyhlik yapmıştır. Divanıyla birlikte dört eseri vardır.

Şeyh Gâlib'in, Hanyalı Nûrî için çok ayrı bir yeri vardır. Giritli olmadığı hâlde onu Girit Şairleri tezkiresine almıştır⁶³. Divanında da edebiyatımızdaki diğer şairlerle kıyaslayarak onu üstün tutmuştur:

Bilmezem Tâlib ü Sâ'ib Râgıb
Nazarım Mevlevî-i Gâlibedir⁶⁴

Şeyh Gâlib Divanı'nda da her biri dört beyitten müteşekkil altı bentlik bir sâkî-nâme vardır⁶⁵. Fakat Hanyalı Nûrî, bu şiirden değil de Gâlib'in on beyitlik bir gazelinin matla beytini iktibas etmiştir:

Mey-hâne sadrına geç otur kâm-rân isen
Sâkînin al ayagını ger pehlevân isen⁶⁶

15. Yüsrî (Ö. ?)

Tuhfe-i Nâilî'de Yüsrî mahlaslı beş şair bulunmaktadır. Hanyalı Nûrî'nin sâkî-nâmeğe beytini aldığı şairin hangisi olduğu ise tespit edilememiştir:

Câm-ı şerâba zâhidi tergîb eder miyiz

Erbâb-ı bezm-i 'işreti ta'zîb eder miyiz

3. Metin

SÂûî - nÂme

Mef' 'ÿlü FÀ 'ilÀtü MefÀ 'ilü FÀ 'ilün

⁶² Nûrî Osman Hanyavî, age, T. 326, v 211b; Aydın, age, 2009, s. 961.

⁶³ Kurtoğlu, age, s. 61-65.

⁶⁴ Nûrî Osman Hanyavî, age, T. 326, v 147b; Aydın, age, 2009, s. 702.

⁶⁵ Muhsin Kalkışım, *Şeyh Gâlib Divânı*, Ankara 1994, s. 177-178.

⁶⁶ Kalkışım, age, s. 351

I

- 1 SÂûî 'inÂyet et mey-i yÂúýt-fÂmı âun
Leb-ber-leb et piyÂleleri ver amÂn beş on
- 2 Ôaddiñ gibi úadeóler ola cümle la'l-gÿn
ElmÂs-pÂre-i 'araú-ı rÿyı sil bütün
- 3 Destÿr olursa 'Âşlú-ı Âşúfte söylesin
Bir maúla'ını **aÂbit'**iñ ÂrÂyiş eylesin
- 4 "YÂdımdadır o çeşme-i cÂnıñ mesiresi
La'liñ çlúardı tÂze benefşe óamiresi"

II

- 1 SÂûî fürÿâ-ı meyle bu bezmi münevver et
MınÂları şerÂb ile yÂúýt-ı aómer et
- 2 ZühhÂd-ı kine-cÿyı şaşırđıp úalender et
MestÂnelikle keşf-i rumÿzÂt-ı Óaydar et
- 3 MerdÂna naúl-i óÂlet-i sÂûî-i kevaer et
NÂbi Efendi beytini meclisde ziver et
- 4 "Mevc-i murÂd bâde-i cÂn-perverimdedir
Óarf-i neşÂù zir-i leb-i sÂâarım dadır"

III

- 1 SÂûî bir iki punç ile söndür óarÂreti
Sükker lebiñden az kerem et la'l-i
şerbeti
- 2 Eyle 'araú-feşÂn-ı mey erbÂb-ı 'işreti
Mest eyle bir nigÂh ile aâóÂb-ı óayreti
- 3 Medóifñdedir óúu bula meclis óalÂveti
Beyt-i **Belîâ**-i mu'cize-senc-i belÂâati
- 4 "CevlÂna başlayıp yine sÂûî-i sim-sÂú
Pür-neş'e etdi meclise geldi ayaú ayaú"

IV

- 1 SÂûî yetiş meded-resim ol gel ki óasteyim
Dünden beri óumÂr ile öldüm ki óasteyim

- 2 Dîv'Âneyim ki silsile-i zülfe besteyim
Úayd-ı 'ıúÀl-ı 'aúl úopardım ki resteyim
- 3 Bezm-i ùarabda naàme-i c'Ân-sÿz-ı besteyim
æervet'le eglenip Őu [a]racıúda teşneyim
- 4 "Òÿn-Àbeler Şer'Àb idi diller keb'Àb idi
YapılmıŐım bu mertebe óÀlim òar'Àb idi"

V

- 1 S'Àúì te'À'fúl eyleme aób'Àba ver Şer'Àb
Nuúl-i lebiñle t'Àzelene t'À ki bu òar'Àb
- t'Àb
2 Sevd'À-yı zülf-i òam-be-òamıñ verdi piç ü
Va'ılıñla eyle bende-i n'À-Ő'Àdı k'Àm-y'Àb
- rüb'Àb
3 GÿŐ et ki zemzemeyle ne söyler def [ü]
áÀlib'den eylemiŐ bu sözi Şimdi intiò'Àb
- 4 "Mey-ò'Àne äadrına geç otur k'Àm-r'Àn iseñ
S'Àúiniñ al aya'ainı ger pehlev'Àn iseñ"

VI

- 1 S'Àúì cih'Àn duyamaz anıñ [çün] vef'Àsı you
Bir óÀl ile degil aña meyl etme hey çocuú
- 2 G'Àhì äıcaú anıñ yeri g'Àhì olur äovuú
Sen de bir iki c'Àm úapıŐdır arama çou
- 3 Áòir atar kem'Àn-ı felekden saña bir ou
Naôm-ı **Nedim**'den aña ki dÿny'À da úonuú
- 4 "Bir nım neşve äay bu cih'Ànıñ bah'Àrını
Bir s'À'ar-ı keŐideye ùut l'Àle-z'Àrını"

VII

- 1 S'Àúì getir Şer'Àbı da hep 'aúl u hÿŐ al
Benden beni ilet yem-i òayret-med'Àra äal

- 2 Ü11 şüst ü şÿ şerÀb ile deryÀ-yı maóva
ãal
Min-ba'd sen de 'Àlem-i Àba boyunca ùal
- 3 DünyÀdan el çek 'Àlem-i bì-rengi içre úal
FetvÀ-yı beyt-i **KÀni** ile övú ü nÀyı çal
- 4 "Bir derde düş ki óÀcib ü der-bÀnı olmaya
Bir derde düş ki óÀcet [ü] dermÀnı
olmaya"

VIII

- 1 SÀúi äabyó1 äun ki erişdi dem-i äabÀó
RÀóat-res ola tÀ ki dil-i kemteriye rÀó
- 2 CÀm-1 cihÀn-nümÀyı getir istemem merÀó
'Uzlet-nişin olup ikimiz böyledir äalÀó
- 3 Bir sÀde sözle diñle äatayım bir iãù1lÀó
Bu beyt-i **SÀmi**'yi işit ol úÀbil-i felÀó
- 4 "Vaódet-güzin-i gÿşe-i ÚÀf-1 úanÀ'at ol
'AnúÀ gibi güşÀde-per-i evc-i şöhret ol"

IX

- 1 SÀúi pür oldı pÀre-i vaäl ile cÀmımız
'AâyÀra i'tibÀr degildir merÀmımız
- 2 BÀz iledir dem-À-dem-i şürbü'l-müdÀmımız
Ol Àhÿ-yı remide olup şimdi dÀmımız
- 3 Teblià et 'Àş1úÀn-1 úadime selÀmımız
ÁgÀhveş bu beyt ile fehm et kelÀmımız
- 4 "Ol deñli bezm-i yÀrda germ-ülfet olmuşuz
GÿyÀ ki ùab-1 bÀdede keyfiyyet olmuşuz"

X

- 1 SÀúi şehid-i àamze-i fettÀnıñım seniñ
Leb-teşne-i zülÀl-i nemek-dÀnıñım seniñ

- 2 Tîâ-i nigÂhıñ ile ki úurbÂnıñım seniñ
Úandır şerÂb-ı kevâere biryÂnıñım seniñ
- 3 Ser-germ-i teşne-i mey-i iósÂnıñım seniñ
Nef`i gibi cihÂnda àazel-ò`Ânıñım seniñ
- 4 "áamzeñ ne dem ki tîâ çekip öyn-feşÂn
olur 'UşşÂú-ı dil-figÂra ecel mihr-bÂn olur"

XI

- 1 SÂúî nic'oldı ol gül-i zîbÂ-yı àonçe-leb
Kim eyledi firÂúı anıñ rýzumuzu şeb
- 2 ÁyÂ bu iftirÂúa ne olmuş `aceb sebeb
ûarab Şiven-úaøÂ-yı óasret olup bezm-i pür-
- 3 Olduú óariú-i Àteş-i hicrÂn-ı tÂb u teb
Geldi **Fehîm'** den dile bu beyt-i bü'l-'aceb
- 4 "Diller ki ðikr-i la'li ile pür-òuryş
olur Tesbióden gürýh-ı melÂ'ik ðamýş olur"

XII

- 1 SÂúî gözet ki bezmde bir áúlet olmasın
ErbÂb-ı zúhd vÂúıf-ı keyfiyyet olmasın
- 2 Münkirler `AşıúÂna meded Âfet olmasın
Ol bÂridÂn maórem-i germiyyet olmasın
- 3 YÂrÂn-ı nükte-pervere hem-óÂlet olmasın
Yüsri sözüñ ouu ki varıp `işret olmasın
- 4 "CÂm-ı şerÂba zÂhidi teràib eder miyiz
ErbÂb-ı bezm-i `işreti ta'óib eder miyiz"

XIII

- 1 SÂúî cemÂl-i pÂkiñi etme yeter nihÂñ
òurşid-i ùal'atıñla münevver ola cihÂn

- 2 Versin füyâ-ı nÿr ruðuñ bu óaúir-i cÀn
Sen olmayınca teng olur 'Àlem baña hemÀn
- 3 Sensiz sirişk-i didelerim oldu sÀde úan
Etdim **Naóifi** beytini ÀrÀyiş-i zebÀn
- 4 "Sensiz cihÀnda 'Àş1úa 'işret revÀ mıdır
Sensiz äafÀ-yı ehl-i maóabbet revÀ mıdır"

XIV

- 1 SÀúi äafÀ-yı meykedeye niyyet eyledim
'Azm-i ser-i maóalle-i keyfiyyet eyledim
- 2 Ta 'óim-i mey-fürÿş idüben óürmet eyledim
Bir muà-beçeyle hem-dem olup ülfet
eyledim
- 3 ÍórÀma girdim işte saña äoóbet eyledim
SÀlik'den iş bu beyti alıp óüccet eyledim
- 4 "Bu şeb óarım-i yÀri maúÀm etdim ittiòÀö
Bezm-i äafÀmı beyt-i óarÀm etdim ittiòÀö"

XV

- 1 SÀúi yeter çek imdi mübÀrek ayaàını
Úaldır yerimden evvel o úas u úaraàını
- 2 **Nÿri**-i bì-dile äun o sükker dudaàını
Çöz ba'd-ez-in şurada muúaddem úuşaàını
- 3 Bì-cÿd olup dile verelim gel ferÀàını
ÒÀtemleyip úuúu-yı dehÀnıñ úapaàını
- 4 "Leb-beste-i şeker midir ÀyÀ zebÀnımız
Memhÿrdur 'aúide-i miâÀl dehÀnımız"⁶⁷

Sonuç

⁶⁷ Nürî Osman Hanyavî, age, T. 326, v. 54b-56a; Aydın, age, 2009, s. 480-485.

Girit'teki şairlerden ve yaşam tarzından bizi haberdar eden Hanyalı Nûrî Osman'ın divanı üzerine yaptığımız incelemede şiir çeşitliliği dikkatimizi çekmiştir. Bu şairlerden biri de sâkî-nâmedir.

Bilindiği gibi Divan şiiri, “rezm ile bezme” yani savaş meydanları ile eğlence meclislerine ait unsurları işlemektedir. Zamanla -gerek dünyevi gerekse tasavvufî içerikli olsun- eğlence meclislerinin vazgeçilmez ögesi olan sâkîyi merkeze alan sâkî-nâme tütünde şiirler kaleme alınmıştır.

Hanyalı Nûrî Osman'ın sâkî-nâmesi türündeki diğer eserlerden farklılık gösterdiği için bu çalışmanın konusu olmuştur. Bu şiir; şekil ve muhteva bakımından incelenmiş, tespit edilen özellikler listelenmiş, alıntı yapılan şairler hakkında özet bilgiler verilmiştir.

KAYNAKÇA

- AKKUŞ, Metin, *Nef'i Divanı*, Ankara 1993.
- AKPINAR, Şerife, *Âgâh Divânı ve İncelenmesi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Konya 2006.
- AKPINAR, Şerife, “Hacı Hâfız Mehmed Bulak Âgâh ve Dîvâmı” *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 15, S. 2, Adana 2006.
- Ali Emiri Efendi, *Esâmî-i Şu'arâ-yı Âmid*, (Hzl.: Galip GÜNER, Nurhan GÜNER), Ankara 2003.
- AYDIN, Abdullah, *Hanyalı Nûrî Osmân ve Divânı*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara 2009.
- AYDIN, Abdullah, *Üsküdarlı Fenâyî Cennet Mehmet Efendi ve Divânı*, İstanbul 2004.
- AYPAY, A. İrfan, *Nahîfî Süleyman Efendi (Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Divanının Tenkitli Metni)*, (2 cilt), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İzmir 1992.
- Barbaroszâde Şakir, *Câmi-i Târîh-i Girid Sahib-Dîvân Giridî Hanyavî Nûrî Beg Efendi'nin Terceme-i Hâli*, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, TY. 205, v. 148b-150a.
- BATİSLAM, H. Dilek, *Kânî'nin mensur Letaifnamesi ve Hezliyatı*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Adana 1997.
- BİLKAN, Ali Fuat, *Nabî Divânı*, İstanbul 1997.
- Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, (Hzl.: Cemâl KURNAZ, Mustafa TATCI), C. II, Ankara 2000.
- BÜYÜKYILDIRM, Ayşe, “Kâşif ve Sâkî-nâme'si”, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 39, Erzurum 2009, s. 763-776.
- CANIM, Rıdvan, *Türk Edebiyatında Sakinameler ve İşretname*, Ankara 1998.

CENGİZ, Halil Erdoğan, “Divan Şiirinde Musammatlar”, *Türk Dili Dergisi Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*, S. 415-416-417/ Temmuz-Ağustos-Eylül 1986, s. 291-429.

DEMİREL, H. Gamze, *18. Yüzyıl Şairlerinden Belîğ Mehmed Emin Divanı (İnceleme, Tenkitli Metin, Tahlil)*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Doktora Tezi, Elazığ 2005.

DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara 2000.

ELİAÇIK, Muhittin, *Tokatlı Kânî Divanı'nın Tenkitli Metni*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1992.

FELEK, Özgen, *Fehîm-i Kadîm Dîvânî'nun Tahlîli*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Elazığ 2007.

İNAL, İbnülemin Mahmut Kemal, *Son Asır Türk Şairleri*, C. III, İstanbul 1988.

İntibah Gazetesi, Girit, 21 Ramazan 1298/ 5 Ağustos 1881, No: 33.

İSEN, Mustafa vd., *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara 2005.

KAHRAMANOĞLU, Kemal, *Sâmî Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Divanı'nın Tenkitli Metni*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Konya 1995.

KALKIŞIM, Muhsin, *Şeyh Gâlib Dîvânı*, Ankara 1994.

Kâmî Yahya Efendi, *Ahvâl-i Nûrî Osman Hanyevî*, Almanya Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, Ms.or.quart.1500, v.106b-111b.

Kâmî Yahya Efendi, *Terceme-i Hâl-i Sahib-Divan Nûrî*, Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, 19 Hk 2113, v. 236b-241a.

KARACAN, Turgut, *Bosnalı Alaaddin Sabit, Divan*, Sivas 1991.

KAYAALP, İsa, “Kânî”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 24, İstanbul 2001, s. 306-307.

KILIÇ, Filiz, “Giritli Divan Şairleri”, *Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, S.32/ Kış, Ankara 2004.

KURNAZ, Cemâl, Mustafa TATCI ve Yaşar AYDEMİR, *Giritli Salacıoğlu Mustafa ve Mesnevileri*, Ankara 2001.

KURNAZ, Cemal, *Türkiye-Orta Asya Edebî İlişkileri*, Ankara 1999.

KURTOĞLU, Orhan, *Girit Şairleri*, Ankara 2006.

KUTLAR, Fatma Sabiha, “XVIII. Yüzyıl Divan Şiirinde Bir Sebki Hindî Şairi: Arpaemini-zade Samî”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C. 13, S. 1-2, Aralık 1996, s. 125-140.

MACİT, Muhsin, *Nedîm Divânı*, Ankara 1997.

MERMER, Ahmet, Neslihan KOÇ KESKİN, *Eski Türk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*, Ankara 2005.

“Nûrî Osman Bey”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/ İsimler/ Eserler/ Terimler*, C.7, İstanbul 1990.

Nûrî Osman Hanyavî, *Divân*, Bodleian Library University of Oxford, MS Turk. E. 24.

Nûrî Osman Hanyavî, *Divân*, Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, 19 Hk 2113.

Nûrî Osman Hanyavî, *Divân*, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, T. 356.

Nûrî Osman Hanyavî, *Divân*, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, T. 326.

Nûrî Osman Hanyavî, *Tezkire-i Şu'arâ-yı Cezîre-i Girit*, Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, 19 Hk 2113/2.

Nûrî Osman Hanyavî, *Düstûr*, Almanya Millî Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, Ms.or.quart.1500, v. 80b-106a.

Nûrî Osman Hanyavî, *Lugat-ı Manzume-i Nûriye Berây-ı Lisân-ı Rûmiye*, Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, Yz. A 209/1.

Nûrî Osman Hanyavî, *Lugat-ı Manzume-i Nûriye Berây-ı Lisân-ı Rûmiye*, Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, Yz. A 193.

Nûrî Osman Hanyavî, *Lugat-ı Nuriye*, Mısır Millî Kütüphanesi, Lugatı Türkî Talat 39.

Nûrî Osman Hanyavî, *Târih-i Girit*, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, TY. 205.

Nûrî Osman Hanyavî, *Tarikü'l-ihisâr*, Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, Yz. A 209/3.

Nûrî Osman Hanyavî, *Tezyîl*, Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, Yz. A 193/2.

Nûrî Osman Hanyavî, *Tezyil-i Nûriye*, Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, Yz. A 209/2.

Nûrî Osman Hanyavî, *Tuhfetü'n-Nûriye*, Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, 19 Hk 1876/2.

OKUMUŞ, Sait, "Benli-zâde İzzet Mehmed Bey'in Sâkî-nâmesi", *Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları*, Volume 4/2, Winter 2009, s. 900-910.

PALA, İskender, "Belîğ. Mehmed Emin", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 5, İstanbul 1992, s. 417.

SARIYANNIS, Marinos, "A Source of Cultural Life of Eighteenth-Century Ottoman Crete", *Ariadni*, (Girit Üniversitesi Felsefe Fakültesi Dergisi), S. 13, Girit, (2007, s. 79-99 (Makale Yunanca'dır.).

SARIYANNIS, Marinos, "The Düstûr of Hanyevî Nûrî 'Osman As A Source for The Cultural Life of Eighteenth-Century Ottoman Crete", (Aslı İngilizce olan bu makale henüz yayımlanmamıştır. *Etudes Balcaniques, Cahiers Pierre Belon* adlı bir dergide yayımlanacağı yazarı tarafından belirtilmiştir.)

TUMAN, Mehmed Nâil, *Tuhfe-i Nâilî, Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, (Haz.: Cemâl KURNAZ ve Mustafa TATCI), C. II, Ankara 2001.

ULUDAĞ, Erdoğan, "Divân Edebiyatı Türlerinden Sâkinâmeler ve Seyhülislâm Bahâyi'nin Sâkinâmeleri", *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 9, Erzurum 1998, s. 49-64

ÜZGÖR, Tahir, *Fehîm-i Kadîm Hayatı, Sanatı, Divanı ve Metnin Bugünkü Türkçesi*, Ankara 1991.

VARIŞOĞLU, Mehmet Celal, *Hâtem Hayatı, Edebî Şahsiyeti, Divanı'nın Tenkitli Metni ve İncelemesi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 1997.

YAKIT, İsmail, *Türk İslâm Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme*, İstanbul 2003.

YAVUZ, İbrahim, *Türk Edebiyatında Terkîb-i Bend ve Tercî-i Bendler (XVII-XIX.yy.)*, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Muğla 2006.

YAZAR, İlyas, *Kânî Divanı (İnceleme- Metin)*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İzmir 2006.

YAZAR, Sadık, “XVII. Asır Şairlerinden Allâme Şeyhî, Divanı ve Bir Kasidesi”, *Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları*, Volume 2/3, Summer 2007, s. 586-605.

YILMAZ, Hasan Kâmil, *Aziz Mahmud Hüdâyî Hayatı, Eserleri, Tarikatı*, İstanbul 1999.

